

Mgr. art. Ivana Sláviková, ArtD.

1981 Hnúšťa, Československo

Vzdelanie

- 2008 – 2011 doktorandské štúdium, Fakulta výtvarných umení, Akadémia umení, Banská Bystrica, školiteľ doc. Juraj Sapara, akad. soch., téma dizertačnej práce: Socha ako médium schopné interpretačnej univerzálności
- 2006 – 2008 magisterské štúdium, voľné výtvarné umenie, katedra sochárstva, ateliér Socha a aplikované médiá, Fakulta výtvarných umení, Akadémia umení, Banská Bystrica, téma diplomovej práce: (Ne)viditeľné
- 2002 – 2006 bakalárske štúdium, katedra sochárstva, ateliér Socha, plocha, priestor, Fakulta výtvarných umení, Akadémia umení, Banská Bystrica, téma bakalárskej práce: Z intímneho verejného, z verejného intímneho
- 2006 Akadémia sztuk pieknych, prof. Leon Podsiadly, Wroclaw (PL)
- 2010 Ateliér konceptuálnej tvorby, Intermedia III., Mgr. Tomáš Vaněk, akad. mal., Akadémia výtvarných umení, Praha (CZ)

Pedagogická prax

- 2013 vedúca katedry sochárstva a priestorovej tvorby, Fakulta výtvarných umení, Akadémia umení, Banská Bystrica
- 2011 odborná asistentka, Fakulta výtvarných umení, Akadémia umení, Banská Bystrica

Samostatné výstavy domáce

- 2013 Ivana Sláviková, Mestská knižnica Hnúšťa, 23. 5.
- Tri ceny, Galéria Umelka, SVU, Bratislava, 14. 5. – 2. 6.
- 2012 Ivana Sláviková, „X“, Mestská galéria v Rimavskej Sobote, 14. 12. 2012 – 28. 2. 2013
- 2011 Haptika, Outdoor Gallery, Nitra, kurátorka Mgr. Ľudmila Kasaj-Poláčková, 27. 5. – 17. 6.
- 2009 S(ú)kromná sociológia, Galéria Cypriána Majerníka, Bratislava, kurátorka Mgr. Ľudmila Kasaj-Poláčková, 23. 6. – 5. 9.
- 2008 Intímne (ne)bytie, spoločná výstava troch autoriek pod kurátorským vedením Mgr. Ľudmily Poláčkovej, Galéria umenia, Nové Zámky, 7. 5. – 7. 6.
- 2007 Barbakan, hudobný festival s presahmi do výtvarného umenia, Banská Bystrica, kurátori Mgr. art. Ján Triaška, Mgr. Richard Gregor

Samostatné výstavy zahraničné

- 2014 Nové teritória modelácie priestoru, Galéria Sýpka, Valašské Meziříčí (CZ), 26. 11.
- 2012 Informationensdrogerie, Kulturedrogerie, Viedeň (AT), 22. 6. – 31. 7.
- 2011 1. máj, Prostor underground, Karlín, Praha (CZ), 1. – 20. 5. 2011

Kolektívne výstavy domáce

- 2015 4. bienále plastiky (Malá forma), Galéria Statua, Bratislava, 6. 8. – 28. 8.
Čerstvý nákup, Mestská galéria Rimavská Sobota, 2. 9. – 12. 10.
4. bienále plastiky (Malá forma), Pezinok, 10. 9. – 30. 10.
- 2014 Trenčín 2014, GMAB, Trenčín, 8. 12. 2014 – 20. 2. 2015
Banskobystrický štuk, Piszatoryho palác, Bratislava, 20. 10. – 3. 11.
V. bienále voľného výtvarného umenia, Galéria Umelka, Bratislava, 10. 10. – 3. 11.
Nepovinná výstava k SNP, Kunstahalle, Košice, 6. 8. – 11. 9.
Vstúpte prosím!, Stredoslovenská galéria, Banská Bystrica, 27. 3. – 1. 6.
Zo zbierky GCM, Galéria Cypriána Majerníka, Bratislava, 28. 2. – 12. 4.
- 2013 Vstúpte prosím!, Turčianska galéria, Martin, 27. 9. – 10. 11.
- 2012 Oltáre súčasnosti – súčasné oltáre, Turčianska galéria, Martin, 6. 11. 2012 –
10. 3. 2013, kurátorka Lucia Miklošková
Trienále textilu, Liptovský Mikuláš, 15. 11. – 20. 1.
BVVU, Dom umenia, Bratislava, 13. 9. – 25. 10.
Trienále textilu, Bratislava, 9. 9. – 25. 10.
Trienále textilu, Trenčín, 29. 6. – 2. 9.
Mladé európske umenie/JCE, Galéria mesta Bratislavy, 26. 6. – 26. 8.
Panta rhei – Galéria FX – AU, FVU Banská Bystrica, 13. 3. – 13. 4.
Bez zbytočných rečí, Outdoor gallery, Nitra, 1. 4. – 27. 4., Bez zbytočných rečí,
Galéria mladých, Nitra, kurátor Mgr. Roman Popelár, 31. 3. – 8. 5.
- 2010 Improfest 2010 Žilina – workshop, 21. 9., 5 x v priestore, Popradská galéria,
Elektráreň Poprad, kurátorka Mgr. Mira Sikorová, 24. 4. – 21. 6., V tichosti, Galéria
Frame – spoločná výstava 4 autorov, kurátorka Mgr. Mira Sikorová, 13. 3. – 11. 4.

Kolektívne výstavy zahraničné

- 2015 SVU – Matica chorvátska Záhreb (HR), 23. 11. – 7. 12.
Iba socha/cyklo rezba, Galéria ASP, Wrocław (PL), 15. 10. – 15. 11.
Meghívó, Dornay Bela Múzeum, Salgótarján (HU), 26. 9. – 30. 10.
- 2014 Figurama – Arterlie, Plzeň, 30. 3.
Bublina, Mánes, Galéria Diamant, Praha (CZ), 6. 8. – 30. 8.
Figurama, Galérie GASK, Kutná Hora (CZ), 1. 3. – 4. 5.
- 2013 Spurensicherung, Leipzig (DE), 2. 12. – 6. 12.
Trienále textilu, Bielsko-Biala (PL), 5/2013
Trienále textilu, Győr (HU), 4/2013, Folk recykling, Dům u dobrého pastýře,
Brno (CZ), 30. 4. – 6/2013, Mladé európske umenie/JCE, Museu Amadeo
de Souza Cardoso, Amarante (PT), 27. 9. – 10. 11., Mladé európske umenie/JCE,
Villa Groce & Sala Dogana, Janov (IT), 20. 2. – 30. 3.
Trienále textilu, Uherské Hradište (CZ), 14. 2. – 24. 3.
Object – Position, Salgótarján (HU), 22. 1. – 20. 4.

- 2012 Mladé európske umenie/JCE, Galeria im Trakluas, Salzburg (AT),
21. 11. 2012 – 10. 1. 2013
Figurama – Arterlie, Plzeň (CZ)
Bublina, Galéria Arka, Vilnius (LT), 25. 9. – 13. 10.
Mladé európske umenie/JCE, Pécs (HU), 24. 9. – 16. 10.
Figurama – Arterlie, Letisko Praha-Ruzyně, 1. 6. – 30. 9.
Prototípiá, Salgótarján (HU), 13. 4. – 31. 5.
Mladé európske umenie/JCE, Kunsthaus Hamburg (DE), 2. 4. – 20. 5.
Figurama – Arterlie, Fakulta architektúry, ČVUT Praha (CZ), 7. 3. – 30. 3.
Mladé európske umenie/JCE, Klaipeda Exhibition Hall, Klaipeda (LT), 20. 1. – 26. 2.
- 2011 Panta rhei, Bílovice/Uherské Hradište (CZ), 3. 9. – 30. 9.
Mladé európske umenie/JCE, La Fabrique Montroque, Paríž (FR), 15. 10. – 13. 11.
- 2010 Paralely, skupinová výstava, kurátor Richard Vodička, Univerzita Tomáše Bati
Zlín, FMK Uherské Hradište (CZ), 16. 3. – 3. 5.
- 2009 V. Zlínský salon mladých, spoločná prehliadka českých a slovenských umelcov
do 30 rokov, Zlín (CZ), 12. 5. – 13. 9.
- 2008 Jeune Création Slovaque, spoločná výstava 10 autorov, GMB, kurátor PhDr.
Ivan Jančár, Grand halle de la Villette, espace Charlie Parker, Paríž (FR), 10. 9. – 15. 9.
- Ceny a ocenenia**
- 2010 Cena Martina Benku za rok 2009, ocenenie za doterajšiu výtvarnú tvorbu
Študentská osobnosť Slovenska, šk. rok 2009/2010, sekcia kultúra a umenie
- 2012 Cena Slovenskej výtvarnej únie, Bienále Slovenského voľného výtvarného umenia

Štipendiá

- 2006 Mimoriadne štipendium rektora Akadémie umení v Banskej Bystrici za
mimoriadne kvalitnú bakalársku prácu
- 2007 Mimoriadne štipendium rektora Akadémie umení v Banskej Bystrici za dobrú
reprezentáciu školy
- 2008 Motivačné štipendium
- 2008 Absolventské štipendium Fondu výtvarných umení, Bratislava

Zastúpenie v zbierkach

Nitrianska galéria, Nitra
Mestská galéria, Rimavská Sobota
Galéria Cypriána Majerníka, Bratislava (dar)

Ivana Sláviková: Corpus Christi, 2015, digitálna tlač na hliníkovej doske, 3ks, á 40x40cm. Foto: Juraj Sasák

LUCIA MIKLOŠKOVÁ

From Optic to Haptic, from Remote to Close

Ivana Sláviková (1981) is one of the young female representatives of Slovak sculptural art. Her soft sculptures *Victims Warn* (2007) and *Svätopluk* (2012), and her more recent work *How to Explain Art to a Hen* (2013)¹, reflect on the world of art in the form of appropriation. The first two works represent a transcription of the homonymous monumental realisations by sculptors Jozef Jankovič² and Ján Kulich³. In this case, the artist replaced the heavy and hard material with a soft breathable textile. While the statues of male artists are primarily intended to be looked at (even looked up to), Sláviková's sculptures, by their nature, are reminiscent of soft toys and, are intended to be touched and taken care of. In case of the interpretation of Jozef Jankovič's work, the white textile highlights the expressiveness of the original sculpture. Anonymous, helpless and wounded bodies give the impression of having been treated or, wrapped in a protective layer of bandage. On the contrary, the red symbolic colour of *Svätopluk* refers to the political background of the order of the original work. In this case, the sculpture is installed on a high structure, which forces the viewer to look up at the "toy", by which the work acquires a comic or even ridiculing character.

Mgr. Lucia Miklošková (1986)

She obtained her master's degree in the History and Theory of Art and Architecture in 2009 at the Philosophical Faculty at the University of Trnava in Trnava. Since 2013, she has been an internal PhD student at the Philosophical Faculty of the University of Trnava in Trnava (tutor Prof. PhDr. Marián Zervan, PhD.). In 2014, she completed an internship at Charles University in Prague. In 2013, she won the Radislav Matuščík Scholarship for her exhibition project *PANEL STORY* (in collaboration with Lucia Štrbáková).

1 The work *How to Explain Art to a Hen* originated during her residency in Cered (Hungary). The artist placed stands with prepared eggs with variously decorated shells among hens. The hens cautiously examined the tiny objects and, ultimately ate them, thus destroying the work. The artist presents the above event in the form of photographic records. With this work, Sláviková follows up on the project by Joseph Beuys called *How to Explain Pictures to a Dead Hare* (1965).

2 The statue *Victims Warn* was created in 1964-1969 by Jozef Jankovič for the Memorial of the Slovak National Uprising in Banská Bystrica.

3 The equestrian statue of *Svätopluk* was commissioned by Prime Minister Robert Fico and unveiled in 2010 at the Bratislava Castle.

Ivana Sláviková: Favorit, 2013, objekt (karoséria automobilu Škoda Favorit 136 L, 1988), 3 ks, 1:1, detail. Foto: Marek Galbavy

LUCIA MIKLOŠKOVÁ

Od optického k haptickému, od vzdialeného k blízkemu

Ivana Sláviková: Favorit, 2013, objekt (karoséria automobilu Škoda Favorit 136 L, 1988), 3 ks, 1:1, foto: Marek Galbavý

Ivana Sláviková patrí medzi mladé ženské predstaviteľky sochárskej tvorby na Slovensku. Svojimi realizáciami zaujala ešte počas štúdia na Akadémii umení v Banskej Bystrici.⁴ Už v tomto období sa pre jej tvorbu stáva charakteristické uvažovanie o možnostiach vnímania (predovšetkým umeleckého diela), ktoré smeruje k práci s ilúziou kódovanou v materiáli. Diela Ivany Slávikovej sa vyznačujú negáciou, popieraním javovej povahy veci. Ešte skôr by sa dalo hovoriť o protirečení dvoch fenomenologických predmetností (zmyslovej a empirickej), prítomných v tej istej veci.

Slávikovej sochy sú utvárané dvojakým druhom zmyslového kontaktu s nimi. Ide tu o prekračovanie prvotnej⁵ prítomnosti, v ktorej sa daná vec javí zraku smerom ku skúsenosti vychádzajúcej z hmatu, ktorá je de facto popretím jej zrakového uchopenia. Prechod od optického k haptickému a od mentálneho k fyzickému spätne a nanovo rekonštruuje prvotný získaný obraz. Toto prekračovanie nie je merané cestou⁶ prepájajúcou dve roviny diela, ale skôr má povahu skoku, v ktorom dve roviny (alebo interpretácie) diela fungujú akoby nezávisle od seba. Jeden obraz mizne, aby sa zjavil nový, vytvorený inou (zmyslovou) skúsenosťou diváka s tou istou vecou. To, čo bolo prázdne (prázdna plocha, stopa, odtlačok), v zmenenej perspektíve (ne)videnia naraz definuje plnosť. Forma „sochy“ sa v tomto prípade utvára v prechode od mentálneho k fyzickému a od optického k haptickému ako oscilácia medzi dvomi aktmi (ne)videnia.

Načrtnuté myšlienky ilustruje Slávikovej absolventská práca s názvom *(Ne)viditeľné* (2008).⁷ Dielo je priamo zamerané na kontakt s dvomi zmyslovými skúsenosťami – optickou a haptickou. Divák sa musí stať nevidiacim, aby (u)videl, čo dielo skrýva, ale zobrazuje. Tento prvok sa neskôr objavuje aj v ďalších prácach, z ktorých spomeňme *Haptiku* (2011), *Kto tebe jamu kope* (2012) alebo *Haptickú intervenciu I, II* (2012, 2013). Diela predstavujú abstraktnú vizuálnu štruktúru, za ktorou sa skrýva text v slepeckom písme. Sláviková do Braillovoho písma šifruje rôzne obsahy: slovenské ľudové porekadlá alebo prepisy odborných textov interpretujúcich jej tvorbu. Zameriava sa tu na hranice zmyslovej skúsenosti, predovšetkým videnia, ktoré, paradoxne, nedovoľujú „vidieť“. Už v týchto dielach môžeme pozorovať niečo ako autoreferenčný prvok zameraný na svet umenia a súčasne na „svet“ samotnej autorky.

Svet umenia formou apropiácie reflektujú autorkine mäkké plastiky *Obete varujú* (2007) a *Svätopluk* (2012) alebo mladšia práca s názvom *Ako vysvetliť umenie sliepke* (2013)⁸. Prvé spomínané diela sú prepisom rovnomenných monumentálnych realizácií sochárov Jozefa Jankoviča⁹ a Jána Kulicha¹⁰. Autorka tu nah-

4 Ivana Sláviková je absolventkou ateliéru Socha a aplikované médiá (doc. Juraj Sapara) na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici. V roku 2011 získala na rovnakej fakulte doktorát v odbore voľné výtvarné umenie a v súčasnosti tam pôsobí ako vedúca katedry sochárstva.

5 Zámerne uvádzam prvotná, nie „fyzická“ či „materiálna“, pretože vidенý objekt ako taký ostáva fyzicky nezmenený.

6 Tá nie je cieľom.

7 Toto dielo predznamenáva Slávikovej ďalšiu tvorbu, respektíve môže nám slúžiť ako kľúč pre pochopenie jej nasledujúcej tvorby. Samotná autorka v našom rozhovore uviedla, že hĺbku tohto diela (mnohé jeho interpretačné aspekty, ale aj dosah na jej ďalšie výtvarné smerovanie) si uvedomila až dodatočne, s väčším odstupom času.

8 Práca *Ako vysvetliť umenie sliepke* vznikla počas rezidencie v Cerede (Maďarsko). Autorka medzi sliepky umiestnila stojany s rôzne dekorovanými škrupinami vypreparovaných vajčiek. Sliepky drobné objekty neisto preskúmali a vzápätí ich skonsumovali, a tak zničili. Uskutočnenú akciu autorka dnes prezentuje vo forme fotografického záznamu. Sláviková touto prácou nadväzuje na akcie Josepha Beuysa s názvom *Ako vysvetliť mŕtvemu zajacovi obrazy* (1965).

9 Súsošie *Obete varujú* vytvoril Jankovič pre Pamätník SNP v Banskej Bystrici v rokoch 1964 – 1969.

10 Jazdecká socha *Svätopluka* vznikla z podnetu premiéra Roberta Fica, odhalená bola v roku 2010 v areáli Bratislavského hradu.

radila ťažký tvrdý materiál mäkkým priedušným textilom. Kým sochy mužských autorov sú primárne určené na pozeranie (až vzhliadanie), Slávikovej sochy svojim charakterom asociujú mäkké hračky určené na dotyk a opateru. V prípade interpretácie diela Jozefa Jankoviča biely textil podporuje výrazovosť pôvodnej plastiky. Anonymné, nemohúce a zranené telá pôsobia ako po ošetrení, ovinuté v ochrannnej vrstve obväzu. Naopak, červená symbolická farebnosť diela *Svätopluk* odkazuje na politické pozadie objednávky pôvodnej realizácie. Socha je tentoraz inštalovaná na vysokej konštrukcii, ktorá diváka núti dvíhať zrak smerom nahor k „hračke“, čím dielo nadobúda komický až zosmiešňujúci charakter.

V Slávikovej dielach je vždy prítomný protiklad mäkkého a tvrdého vychádzajúci z použitého materiálu. Tento protiklad môžeme interpretovať aj v súvislosti rodovej opozície femínneho a maskulínneho výrazu. Femínny rozmer diel je kódovaný tiež v samotnom akte vyšívanej ručnej práce. Autorka priznáva, že vyšívaním nadväzuje na ženskú tradíciu v jej vlastnej rodine.¹¹ V dielach ako *Iron woman* (2009), *Cervus elephus/Jeleň lesný* (2011), *Národný symbol* (2012) pracuje s vyšívanými plochami na kovových doskách. Výšivka na povrchu vytvára plastický reliéf, čím diela opäť nadobúdajú taktilné kvality. Sama autorka uvádza, že jej diela sú určené na dotyk, a od divákov vyžaduje, aby sa jej diel dotýkali. Vzory, ktoré vyšíva, prepája a významovo vrství, pridáva im novú symboliku, budovanú na základe udalostí z jej súkromného života. Týmto diela obohacuje o osobné obsahy, ktoré však pre pochopenie diel nikdy nie sú kľúčové. Neskôr v iných dielach už výšivka mizne a perforované plochy určené na krížikový steh ostávajú nevyplnené, prázdne.¹²

V úvode spomínanú iluzívnu črtu Slávikovej prác môžeme interpretovať práve na základe kontaktu, ktorý je určený dvom druhom zmyslovej skúsenosti. Autorka na jednu obrazovú súradnicu šifruje opozíciu mäkkého a tvrdého výrazu, ktorú môžeme interpretovať naraz na úrovni zraku aj hmatu. Kvality, ktoré dielo sugeruje zraku, sa vplyvom telesnej blízkosti menia. To, čo sa raz javí (zraku) ako plne prítomné, naraz mizne, aby to, čo predtým pôsobilo ako prázdne, chýbajúce miesto, sprítomnilo niečo nové. Slávikovej diela sú kontaktné, vyžadujú si našu telesnosť, dotyk, teda fyzickú blízkosť. Pole prechodu (uvádzaného v úvode) predstavuje fázu nezrozumiteľnosti. Sláviková prostredníctvom svojich diel rozohráva dialóg s divákom, ktorému ukazuje, že veci nie sú také, aké sa javia, a že rôzne významy koexistujú na viacerých úrovniach vnímania tých istých vecí.

Mgr. Lucia Miklošková (1986)

Bakalárske štúdium v odbore estetika absolvovala v rokoch 2005 – 2008 v Ústave literárnej a umeleckej komunikácie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, kde v rokoch 2008 – 2010 pokračovala v magisterskom štúdiu, ktoré ukončila v roku 2009 na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave v odbore dejiny a teória umenia a architektúry. Od roku 2013 je internou doktorandkou na Filozofickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave (školiteľ prof. PhDr. Marian Zervan, PhD.). V roku 2014 absolvovala študijnú stáž na Univerzite Karlovej v Prahe. V roku 2013 získala za výstavný projekt PANEL STORY (spolupráca s Luciou Štrbákovou) Štipendium Radislava Matušтика.

11 Sláviková priznáva, že vyšívanie je tradícia, ktorá sa v rodine „dedí“. Sama si k nej dlho nenachádzala vzťah, začala ju reflektovať až prostredníctvom tvorby a nadviazala na ňu.

12 Alebo ide o odliatky výšiviek, čiže výšivka ako taká je prítomná vo forme stopy (odtlačku).

Ivana Sláviková: Svätopluk, 2012, objekt, mäkká plastika (látka, molitanová drť, konštrukcia),
150 x 70 cm, celok a detail. Foto: Ivan Bilý, archív autorky

**I consider myself a very rational person ...
I almost never improvise during realisation**

Ivana Sláviková in an interview with Lucia Miklošková

Lucia Miklošková: *You applied to the Academy of Arts in Banská Bystrica after graduating from the School of Applied Arts in Kremnica (majoring in art metal casting). When I taught at that school for a short while, I had an impression that students reject the free ("liquid") forms of visual arts which are not anchored in the classic forms of art. It is quite common that contemporary art is barely taught, or not taught at all, at secondary schools and, the students come into contact with it only during their university studies. Was it natural for you from the very beginning to think about sculpture outside its classic material framework, as a space rather than as a material?*

Ivana Sláviková: I don't know how it happened, but I have never, really never, been a so-called student with blinders. I've never tossed away the "old" in favour of "contemporary" art or vice versa. Sometimes I have the feeling that, as far as art is concerned, I am too much of a pacifist. When I think back to my beginnings at the Academy, it seems to me that, after overcoming the initial shock of the acquired freedom, I quite naturally began thinking about sculpture outside the classical framework. From the very beginning, it was natural for me to experiment with materials, which I used as a tool to reflect on space. Now when I recall how after one semester survey I ended up getting not such a good evaluation and a comment saying that the thing I had created was too flat for a statue, I have to laugh. At present, the students at our department have total freedom regarding creative activities, something they often realize only after returning from an internship abroad.

Lucia Miklošková: *An interesting thing is that in the history of the Academy of Arts, you are actually the first graduate from the studio of Sculpture and Applied Media and the second graduate from the Department of Sculpture. The Academy of Arts was founded in 1997, and you studied from 2002 to 2008. At school, you found yourself in an almost purely male team. Were you confronted with the fact that you had entered "their" territory?*

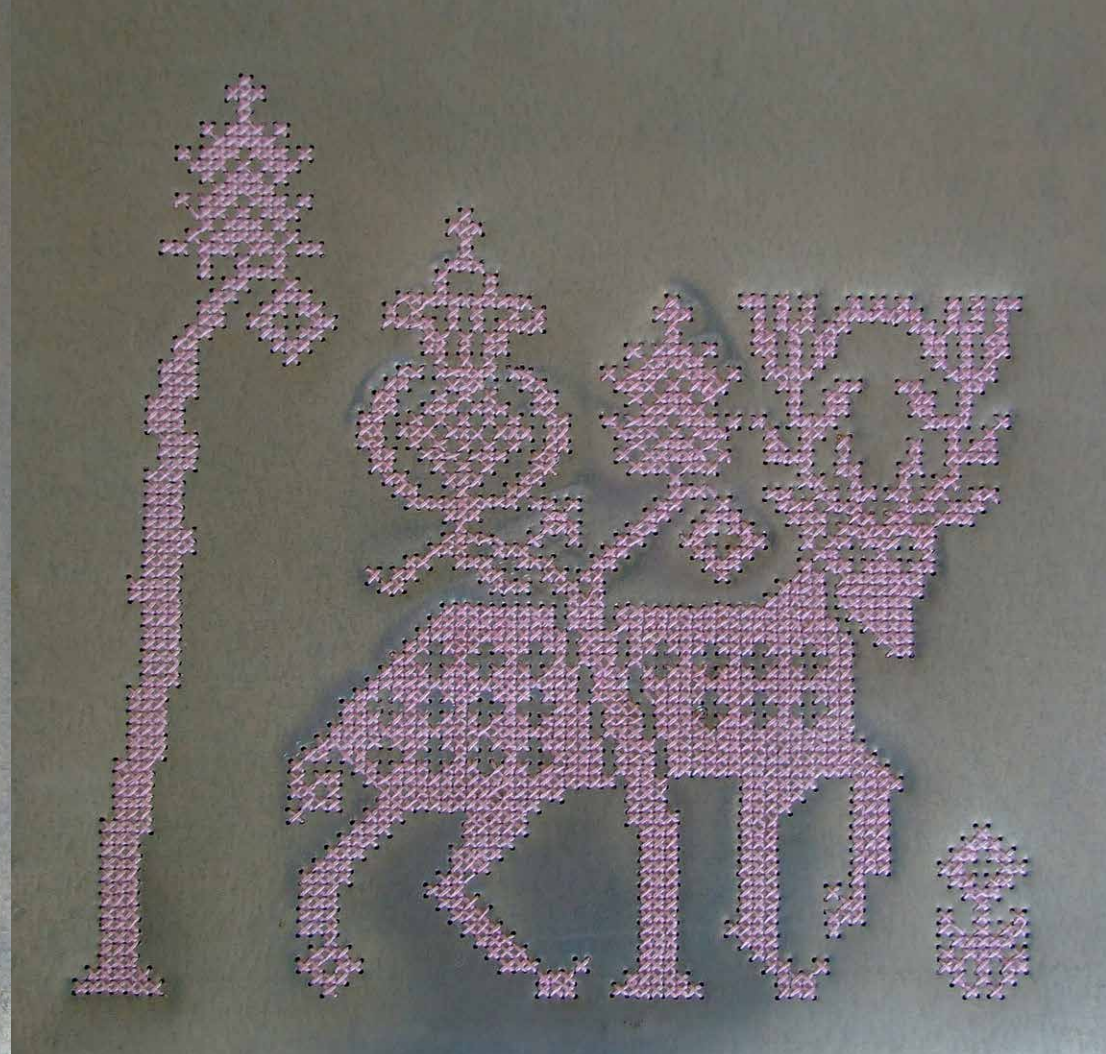
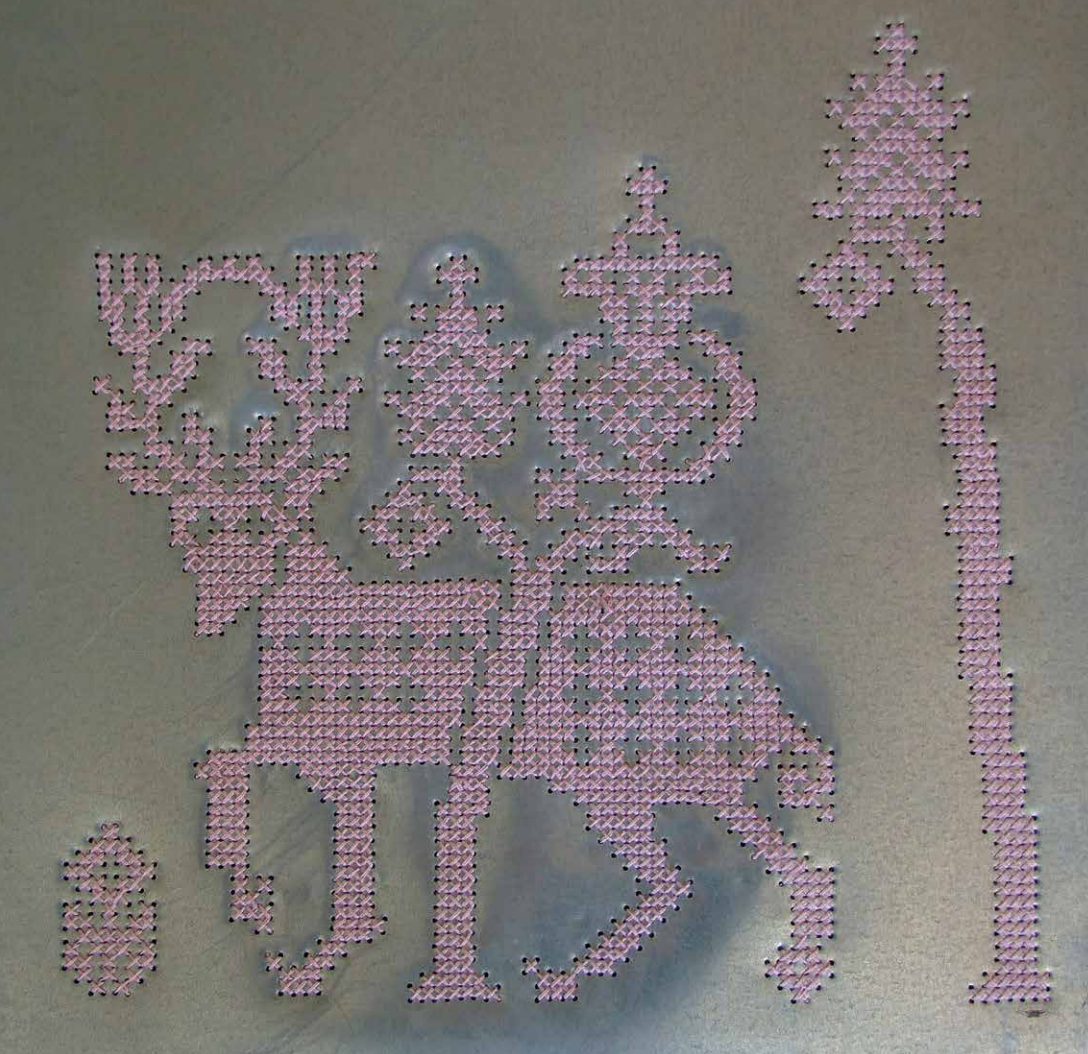
Ivana Sláviková: When I started my studies, there were only three girls in the entire Department of Sculpture. I noticed the differences in the overall understanding and resolving of assignments. When we finally had to bring our own theme for the semester assignment, I bumped hard into the "male" view of the things. It took me about four years before the barrier was broken, but it was in particular because of the fact that more and more girls had arrived at the department. The current gender composition at the department is almost half and half.

Ivana Sláviková: Jeleň lesný, 2011 (pozinkovaný plech, bavlnka na vyšívanie), detail. Foto: archiv autorky

**Považujem sa za veľmi racionálne založeného človeka...
takmer nikdy pri realizácii neimprovizujem**

Ivana Sláviková v rozhovore s Luciou Mikloškovou

Ivana Sláviková: Jeleň lesný, 2011 (pozinkovaný plech, bavlnka na vyšívanie), 2 ks, á 48 x 48 cm.
Foto: archív autorky

Lucia Miklošková: V roku 2008 si absolvovala magisterské štúdium na Fakulte výtvarných umení Akadémie umení v Banskej Bystrici v ateliéri Socha a aplikované médiá pod vedením doc. Juraja Saperu, akad. soch. V roku 2011 si na rovnakej škole získala doktorandský titul v odbore voľné výtvarné umenie za prácu s názvom Socha ako médium schopné interpretačnej univerzálnosti. Po ukončení štúdia si ostala pôsobiť ako odborná asistentka na katedre sochárstva a od roku 2013 si jej vedúcou. Banskobystrická škola má v rámci umeleckých vysokých škôl zvláštne postavenie. Možno je to polohou mesta, ktoré je uzavreté medzi horami, no študenti žijú často akoby v izolácii od ostatnej umeleckej prevádzky. Chcem sa preto spýtať, ako to bolo v tvojom prípade. Pomohla ti podpora a uznanie práce zo strany pedagóga, alebo to boli výtvarní teoretici, ktorí si ťa všimli, objavili a následne ťa začali oslovovať s ponukami na spoluprácu?

Ivana Sláviková: V roku 2007, po návrate zo stáže na Akademii Sztuk Pięknych vo Wroclawi, som v rámci takzvanej mimoateliérovej činnosti realizovala prácu v rámci projektu iniciovaného Janom Triáškom, vtedajším pedagógom na FVU AU, v rámci hudobného festivalu Barbakan. Úlohou bolo reagovať na miesto Pamätníka SNP v Banskej Bystrici. Vtedy vznikla mäkká plastika *Obete varujú*. A práve toto dielo bolo v mojej tvorbe zlomové. Dá sa povedať, že ako študentka prvého ročníka magisterského štúdia som vtedy ešte veľmi nechápala, čo sa okolo mňa deje, myslím tým pozitívne reakcie okolia. Dielo *Obete varujú* vzniklo po mojom návrate z Poľska, a aj keď je diametrálne odlišné od toho, čomu som sa vtedy venovala, odrazila sa v ňom určitá sloboda myslenia, ktorú som si zo zahraničnej stáže doniesla. Všimla si ho vtedy práve končiaca študentka teórie

umenia Ľudmila Kasaj-Poláčková a napísala o ňom krátky článok do denníka SME a dá sa povedať, že vtedy sa pohli ľady. Pol roka nato ma Ľudmila oslovila s ponukou účasti na skupinovej výstave v Galérii mladých v Nitre, o rok ma zase prizvala k výstave *Intímne (ne)bytie* v Galérii umenia v Nových Zámkoch a znova o rok, myslím, že to bolo roku 2009, ma oslovila, aby som sa podieľala na výstave *S(ú)kromná sociológia* v Galérii Cypriána Majerníka v Bratislave. S Ľudmilou sa poznáme už zo Školy umeleckého priemyslu v Kremnici, kde sme absolvovali rovnaký odbor, takže keď sa pozriem do minulosti, bola to práve ona, kto mi na začiatku najviac pomohol. Samozrejme, určitú zásluhu má aj Jano Triaška, bez ktorého by dielo *Obete varujú* nevzniklo, a Richard Gregor, ktorý ako vtedajší pedagóg na FVU moju tvorbu poznal, umožnil výstavu v Galérii Cypriána Majerníka a zaradil dielo *Obete varujú II* do stálej zbierky tejto galérie.

Lucia Miklošková: *Na Akadémii umení v Banskej Bystrici si sa prihlásila po ukončení Školy umeleckého priemyslu v Kremnici (odbor umelecké odlievanie kovov). Keď som na tejto škole krátky čas pôsobila, mala som pocit, že študenti odmietajú voľné („tekuté“), v klasických umeleckých druhoch neukotvené formy vizuálneho umenia. Je celkom bežné, že na stredných školách sa súčasné umenie takmer vôbec alebo vôbec nevyučuje a študenti s ním prichádzajú do kontaktu až počas štúdia na vysokej škole. Bolo pre teba od začiatku prirodzené uvažovať o soche mimo jej klasický materiálny rámec, skôr ako o priestore než ako o materiáli?*

Ivana Sláviková: Nevieť, ako sa to stalo, ale nikdy, naozaj nikdy som nebola takzvaný študent s klapkami na očiach. Nikdy som nezavrhovala „staré“ v prospech „súčasného“ umenia a naopak. Niekedy mám pocit, že čo sa týka umenia, som až priveľký pacifista. Keď si spomeniem na svoje začiatky na vysokej škole, príde mi, že po prekonaní počiatocného šoku zo získanej slobody som úplne prirodzene začala uvažovať o soche mimo klasický rámec. Od začiatku bolo pre mňa prirodzené experimentovať s materiálmi, ktoré som využívala ako nástroj na uvažovanie o priestore. Keď si teraz spomeniem, že po jednom semestrálnom prieskume som skončila s nie veľmi dobrým hodnotením a poznámkou, že tá vec, čo som vytvorila, je na sochu príliš plochá, musím sa smiať. V súčasnosti majú študenti na našej katedre v tvorbe úplnú voľnosť, čo si často uvedomia až keď sa vrátia z nejakej zahraničnej stáže.

Lucia Miklošková: *Zaujímavé je, že v histórii AU si vlastne prvou absolventkou ateliéru Socha a aplikované médiá a druhou absolventkou katedry sochárstva. AU bola založená v roku 1997, ty si študovala v rokoch 2002 až 2008. V škole si sa ocitla v takmer čisto mužskom kolektíve, nebola si konfrontovaná s tým, že si vstúpila na „ich“ územie?*

Ivana Sláviková: Keď som začala študovať, na celej katedre sochárstva sme boli len tri ženy. Rozdiely som vnímala v celkovom chápaní a riešení zadávaných tém. Len čo sme si mali v rámci semestrálneho zadania priniesť vlastnú tému, tvrdo som narážala na „mužský“ pohľad na vec. Trvalo mi asi štyri roky, kým sa bariéra

Ivana Sláviková: *Obete varujú*, 2007, objekt, mäkká plastika (látka, molitanová drť, konštrukcia), 150 x 290 cm. Foto: archív autorky

Ivana Sláviková: Z intímneho verejný, z verejnýho intímne, 2006, inštalácia (obliečky, škrob), 7 ks, á 70 x 90 cm, 140 x 200 cm, 90 x 200 cm. Foto: archív autorky

prelomila, ale to bolo najmä tým, že na školu a katedru začalo prichádzať čoraz viac študentiek. V súčasnosti máme rodové rozloženie na katedre takmer pol na pol.

Lucia Miklošková: *Pozoruješ vo svojej tvorbe niečo, čo by sa dalo nazvať vplyvom pedagóga? Alebo, ak sa spýtam všeobecnejšie, je niečo, čo považuješ za charakteristické pre pedagogický prístup doc. Juraja Saparú?*

Ivana Sláviková: Už viackrát som sa nad tým zamýšľala, najmä keď čítam teoretické texty venované mladým umelcom, kde je hlavnou myšlienkou presne vysledovať líniu vplyvu každého pedagóga, s ktorým sa študent mohol za svoj krátky umelecký život stretnúť. Vtedy si uvedomujem, že som svojmu pedagógovi hlboko vďačná, že túto vizuálnu stopu na mojej tvorbe nezanechal. To, čo mi dal, je spôsob uvažovania o vlastnej tvorbe, umení. Štúdium v ateliéri Socha, plocha, priestor a od roku 2006 v ateliéri Socha a aplikované médiá, ale stále pod vedením toho istého pedagóga, doc. Saparú, bol nekončiaci boj. Na konzultáciách som bola často taká vystresovaná, že som zo seba nebola schopná dostať súvislú vetu. Večné spochybňovanie, rozoberanie zadanej témy, hľadanie pevných základov pre vznikajúcu prácu, a to dokola každý týždeň, vo mne časom upevnilo a vyformovalo názorovú vyhranenosť, ale to všetko som si uvedomila až s odstupom času, čo ma niekedy mrzí. Teraz môžem s určitosťou povedať, že to, čo je pre ateliér doc. Saparú charakteristické, je práve jeho pedagogický prístup.

Lucia Miklošková: *Naprieč tvojou tvorbou sa výrazne objavujú dve výrazové kategórie – mäkkosť a tvrdosť. Skoršie práce sú založené na prevracaní logiky tejto opozície, respektíve na jej protirečení. Napríklad v práci Z intimného verejně, z verejněho intimne (2006) škrobom napúšťaš mäkkú posteľnú bielizeň, ktorá tvrdne až nakoniec získa pevný tvar. Inde, napríklad v diele Obete varujú (2007) je to prepis kovovej plastiky Jozefa Jankoviča do textilného materiálu, vo výrazne zmenšenej mierke. V najnovších dielach zas spájaš plechové dosky s výšivkami. Kontrast mäkkého a tvrdého je interpretovateľný s prihliadnutím na rodové opozície, ženský a mužský výraz. Je tento paradox od začiatku vedomým zámerom, respektíve ide o tvoj vlastný konceptualizovaný zámer a strategické uvažovanie o ňom (a v ňom)?*

Ivana Sláviková: Ako prvý ma na túto črtu mojej tvorby upozornil Richard Gregor, dovtedy som to robila čisto intuitívne. Až potom som si ju uvedomila a pokúšala sa s tým nejakým spôsobom bojovať, rozumom eliminovať materiálovú stránku vznikajúceho diela. Musím však povedať, že až doteraz je to stále neúspešná snaha, až sa z toho postupne stal vedomo konceptualizovaný zámer. Späťne si viem túto črtu vysvetliť, možno pohľadom na moje stredoškolské štúdium. Keď ma neprijali na strednú školu, ktorú mi vybrali rodičia, ako dočasne „nudzove“ riešenie som si zvolila učilište so zameraním na dámske krajčírstvo. Tu som strávila dva roky. Potom sa mi podarilo dostať na ŠUV v Kremnici na odbor umelecké odlievanie kovov. Dalo by sa povedať, že po etape s „mäkkým“ prišla na rad práca s „tvrdým“ materiálom.

Lucia Miklošková: *V tvojej absolventskej (magisterskej) práci s názvom (Ne)viditeľné (2011) sa prvýkrát objavuje práca s Braillovým písmom. Toto dielo nie je len o vizuálnom kontakte, ale pracuje aj s hmatom. Prepájaš v ňom rôzne kódovania, a teda aj možnosti čítania. (Na ilustráciu – dielo má podobu dreveného boxu rozdeleného na dve nepriechodné časti. Divák do dvoch miestností boxu vstupuje samostatnými vchodmi. Jedna „izba“ je určená nevidiacemu recipientovi, ktorý dielo vníma hmatom. Text na stene v Braillovom písme je zhrnutím predchádzajúcej autorkinej tvorby. Písmo však nemá podobu reliéfu, ale perforovaných plôch. Spoločná stena izieb je osvetľovaná projektorom, ktorého svetlo prechádza perforovanými štruktúrami slepeckého zápisu a na protilahlú stenu druhej miestnosti premieta zvláštne vizuálne šifry. Táto druhá časť je už určená vidiacemu divákovi.) Čo ťa viedlo k práci so slepeckým písmom?*

Ivana Sláviková: Moja magisterská práca sa rodila veľmi pomaly. Boli to dlhé hodiny uvažovania o zmysle umenia a jeho sprostredkovaní divákovi. Inšpirácia prišla z dvoch smerov. Prvým bola malá nehoda pri realizácii práce v zimnom semestri, po ktorej som takmer na 24 hodín stratila zrak a skončila som s diagnózou popálená sietnica. Druhým bolo stretnutie so slabozrakou osobou a jej otázka, čomu sa venujem v umení. Vtedy som sa začala plne zaoberať myšlienkou, že sa svoju diplomovú prácu pokúsím venovať primárne nevidiacim. Tým, že som dovtedy nemala s týmto postihnutím skúsenosti, ani som vo svojom okolí nikoho takého nepoznala, kontaktovala som Úniu nevidiacich v Banskej Bystrici. Od nich som získala množstvo informácií (napríklad o rôznych formách postihnutia zraku a ich vplyvoch na vnímanie), ktoré som potom využila aj vo svojej tvorbe. Po obsahovej stránke bola diplomová práca pre mňa veľkým psychickým

Ivana Sláviková: Kto tebe jamu kope, 2012, inštalácia pre Kulturdrogerie Viedeň, Rakúsko (kovová platňa, Braillovo písmo), 50 x 400 cm

vyprávím, na dlhý čas som ju vytesnila z mysle. Keď sa na ňu spätne pozerám, myslím si, že ma predbehla vo vlastnej tvorbe. Ani nie tak po obsahovej ako po formálnej stránke. Od tohto momentu takmer vo všetkých svojich dielach rátam s haptickým kontaktom u diváka a chcem, aby bolo možné sa mojich prác dotýkať. V niektorých dielach to od diváka cielene vyžadujem. Často používam obyčajný plech, ktorý časom podlieha korózii. Ak sa ho dotýkate, narúšate jeho povrch a on na tých miestach časom skoroduje. Pre mňa má tento fakt ďalší, hlbší vnútorný rozmer – akoby človek dotykom spúšťal deštrukciu môjho diela, ktorú je možné zastaviť, ale len veľmi ťažko.

Lucia Miklošková: *S Braillovým písmom pracuješ aj v ďalších dielach, napríklad Haptika (2011), Haptická intervencia I, II (2013, 2014). V týchto dielach do slepeckého písma prepisuješ teoretické texty referujúce o tvojej tvorbe, čím diela nadobúdajú autoreferenčný charakter. Dve roviny čítania diela (vizuálna a haptická) koexistujú akoby nezávisle od seba. Toto je možno niečo, s čím mám trocha problém, pretože mi chýba jednotiaci, obe osi kódovania pretínajúci prvok. Nevidiacemu „divákovi“ sprostredkuješ informáciu o staršej tvorbe (do diela premietaš čas minulý), ktorá je však pre vidiaceho recipienta nepreniknuteľnou šifrou. Divák, ktorý nevidí písmo, vníma bodový štruktúrny obraz, teda vizuálnu kvalitu zápisu. Je tvojím cieľom práve táto uzavretosť a neprístupnosť diela naraz z oboch strán? Alebo je tvojím cieľom to, aby divák hľadal kľúč a pokúšal sa dielo rozlúštiť? Sú pre teba rovnako dôležité obe línie čítania, a teda dekodovanie oboch?*

Ivana Sláviková: S tým nemáš problém len ty, ale do určitej miery aj ja sama. Haptický rozmer výtvarného diela ma natolko oslovil, že som mala pocit, že musím v téme pokračovať. V dielach, ktoré pracujú primárne s haptikou, je viacerero rovín čítania. Predovšetkým som rada, ak moje dielo diváka osloví a sám hľadá kľúč k jeho pochopeniu. Nedokážem však povedať, ktorá rovina je cieľom alebo ktorá je dôležitejšia. Tieto diela majú v sebe prvok irónie, ktorý však divákovi nepredkladám priamo. Diela je preto možné pochopiť s plnou vážnosťou naozaj do hĺbky. Je len na divákovi, ako sa k vnímaniu diel postaví. Dielo v prvopočiatku zaujme diváka po vizuálnej stránke, až neskôr odhalí hlbší, skrytý rozmer. Ani môj prístup k prezentácii jedného a toho istého diela nie je vždy rovnaký. Napríklad v práci *Haptická intervencia*, prezentovanej prvýkrát v Turčianskej galérii v Martine, som divákovi sprostredkovala kľúč k čítaniu v podobe rozpisanej slepeckej abecedy. Podľa neho mohol návštevník dešifrovať písmo na stene. To som však nezopakovala v reínštalácii toho istého diela na inom mieste. Môžem povedať, že z mojej strany ide do určitej miery o hru s percepciou návštevníka galérie.

Lucia Miklošková: *V diele Kto tebe jamu kope (2012) sú Braillovým písmom interpretované slovenské porekadlá. Je to jasný odkaz na ľudovú slovesnosť. Vplyv ľudovej tradície a folklóru je prítomný aj v твоjich ďalších dielach. Zvyčajne ide o vyšívané ornamenty na plechových listoch. Vychádzajú tieto vzory z existujúcich (regionálnych) výšiviek, ktoré si privlastňuješ, alebo ich sama vynachádzaš?*

Ivana Sláviková: V diele *Kto tebe jamu kope* (2012) som zámerne siahla po porekadlách. Použila som 23 slovenských porekadiel. Bola som si vedomá, že dielo bude vystavené v cudzojazyčnom prostredí (Kulturdrogerie, Viedeň). Rátala som s interakciou diváka, na čo sa mi využitie slovenských porekadiel zdalo najvhodnejšie. Porekadlá v iných krajinách sú poväčšine diametrálne odlišné a ich doslovným prekladom človek nedokáže zachytiť skutočný význam. Krížiková výšivka mi pripomína detstvo a je pre mňa výrazovým prostriedkom pre vlastnú mytológiu. Krížikový vzor, samozrejme, vychádza z regiónu, v ktorom som sa narodila. Aj keď výšivky značne aproprujem, súčasne ich upravujem a používam v nových vlastných interpretáciách.

Lucia Miklošková: *V čom spočíva odkaz na tvoje detstvo? Je pre nás (ako divákov) dôležité dešifrovať (poznať) túto súkromnú mytológiu (podieľa sa na naratívne diela?), alebo ju vnímaš ako niečo, čo sa akosi mimovoľne, spontánne pretvára do tvojej tvorby a ovplyvňuje ju?*

Ivana Sláviková: Odkaz na moje detstvo je v dielach prítomný len do istej miery, netreba ho vnímať doslovne. Či už je to krížikový steh, alebo motívy prevzaté z ľudovej výšivky, všade je za tým moja súkromná mytológia. Táto činnosť sa mi spája s rodinnou tradíciou, na ktorú som svojou tvorbou akoby nadviazala. Toto „pozadie“ však nevnímam ako dôležité pre dešifrovanie diela. Opačný názor však zastávam, ak by išlo o interpretáciu celej mojej tvorby. Vtedy považujem za dôležité poznať východiská, ktoré ma viedli k použitiu istých charakteristických prvkov v konkrétnom diele.

Lucia Miklošková: *Napriek tomu, že tvoje diela majú v mnohých prípadoch biografický rozmer, nikdy nejde o tematizovanie súkromných prežitkov. Naopak, to, čo je v nich prítomné, je skôr veľmi racionálne štruktúrovanej povahy (krížikový vzor, slepecká abeceda). Prežívaš nejakú špeciálne proces tvorby diel, alebo ti skôr od začiatku ide o vopred premyslený výsledok? Prežívaš vyšívanie aj ako proces alebo ako činnosť, ktorú by sme mohli označiť ako „ženskú“?*

Ivana Sláviková: Celkovo sa považujem za veľmi racionálne založeného človeka, čo je v protiklade so zažitou predstavou o „bohémskom“ umelcovi. Tým som nikdy nebola, čo mi do istej miery chýba. Skrátka to v mojom vnútri nie je a musela som sa s tým zmieriť. Samotný proces tvorby vo mne prebieha skryto, dlho zvažujem, ale málokedy si robím takzvané skúšky alebo skice. Dielo mám do detailu premyslené, môj rituál je hlavne v perfekcionizme, ktorý predchádza materiálnej realizácii diela. Takmer nikdy pri realizácii neimprovizujem.

Lucia Miklošková: *Vyšívanie a práca s textilným materiálom prirodzene navodzujú kategóriu ženského alebo feminínneho umenia. Stotožníš sa s interpretáciou tvojej tvorby v rámci takéhoto diskurzu, alebo by si takýto teoretický krok považovala skôr za šírenie kliše o tradičných ženských činnostiach?*

Ivana Sláviková: Do určitej miery ide o kliše, ktoré je podmienené historickým hľadiskom. Danú skutočnosť vnímam a zároveň na ňu nadväzujem ako na „ženskú prácu“ cez vlastnú pokrvnú minulosť – puto, ku ktorému som bola ve-

dená v rámci vlastnej rodiny. Ja osobne nevnímam svoju tvorbu ako vyslovene femininnu, niekedy teoretikmi kategorizovanú ako postfeministickú. Chápem, že je nutné veci kategorizovať, ale ja sama svoju tvorbu určite nevnímam v týchto intenciách.

Lucia Miklošková: *V posledných prácach pracuješ s videom a fotografiou (Odchádzanie, 2014; Ensuring of identity in Leipzig, 2013), čo je v tvojej tvorbe zvláštne vybočenie. V týchto dielach sama vystupuješ, vždy stojíš v centre záberu. Prečo zrazu prišla takáto zmena a čo pre teba znamená, že v nich sama vystupuješ, respektíve prečo si sa takto rozhodla?*

Ivana Sláviková: Fotografia je médium, ktoré ma dokáže strhnúť. Inšpiruje ma bez toho, aby to bolo po vizuálnej stránke na mojom diele poznať. Mám niekoľko obľúbených autorov, najmä čo sa týka holandskej umeleckej scény, a rovnako ma fascinujú reklamné fotografie produktov z rokov 1950 – 1980. V oboch dielach, ktoré spomínaš, vystupujem ako objekt a subjekt zároveň. Pre mňa ako introverta je proces fotografovania veľmi intímnou záležitosťou, najmä v diele *Odchádzanie* som prežívala veľmi intenzívne až intímnu atmosféru opusteného domu a deliť sa o ten pocit s niekým ďalším by mi určite neprinieslo očakávaný výsledok. Čo sa týka videa, aj v tomto prípade je za tým fotografia, vždy ide o animáciu a ja sama video chápem len ako niečo navyše k prezentácii samotnej fotografie, ktorá je pre mňa primárna.

Lucia Miklošková: *Dávnejšie si sa spolupodieľala na projekte Medzicentrum (v spolupráci s Ninou Šoškovou), ktorý sa venuje otázkam verejného priestoru, vytvorila si tiež niekoľko prác a krátkodobých intervencií do verejného priestoru. Dielo Svätopluk (2012) bolo reakciou na sochu Jána Kulicha a okolnosti spojené s jej vznikom a osadením na nádvorí Bratislavského hradu. Dielo Národný Symbol (2012) interpretuje už názov v kontexte spoločensko-politickej problematiky. Nakolko ťa zaujímajú otázky verejného priestoru a nakolko svoju tvorbu využívaš ako nástroj cielenej kritiky aktuálnych sociálno-spoločenských pomerov?*

Ivana Sláviková: Moja tvorba je naozaj ojedinele zameraná na kritiku aktuálnych sociálno-spoločenských pomerov. Táto poloha v tvorbe mi nesedí a nevyhľadávam ju. Som typ autora, ktorý zostáva radšej v ústraní než aby nastavoval zrkadlo spoločnosti. Na druhú stranu si cením autorov, ktorí dokážu v tvorbe pohotovo reflektovať spoločenské problémy. Moje asi dvojročné pôsobenie v projektoch *Medzicentrum* alebo aj *Outdoor gallery*, ktoré sa programovo zaoberali tvorbou a intervenciami vo verejnom priestore, považujem za veľmi prínosné – no teraz viem, že nech som akokoľvek bojovala, nie som schopná absorbovať do seba tento druh tvorby.

Lucia Miklošková: *Ako by si mi odporučila uvažovať o tebe ako autorke? Mohla by som povedať, že tvoja tvorba vychádza z neokonceptuálneho uvažovania o sochárskom médiu? Čo dnes vnímaš ako sochu, respektíve čo pre teba definuje sochu? Je vôbec dôležité hovoriť stále o soche, alebo už dnes môžeme tento pojem zrovno-právniť, prípadne dokonca nahradiť inými, mladšími pojmami (objekt, ready-made)?*

Ivana Sláviková: Otázkou definície sochy som sa intenzívne zaoberala počas doktorandského štúdia. Vtedy vznikla publikácia s názvom *Forma*. Zborník textov a reflexií o súčasnom sochárskom umení. Spolu s Ninou Šoškovou sme ju zostavovali takmer celý rok. Bol to pokus odpovedať na pojem socha v súčasnom kontexte vizuálneho umenia. Štrnástim sochárom sme položili štrnásť otázok. Štvrtá otázka znela: Vedeli by ste v skratke zdefinovať sochu ako médium, respektíve pojem socha v súčasnosti? Osobne sa stotožňujem s odpoveďou prof. Jozefa Jankoviča, akad. soch.: „Nie, je to príliš rozsiahly fenomén.“

Ivana Sláviková: Haptická intervencia, 2013, Haptická intervencia II. 2013, Turčianska galéria Martin (Klince) 300 x 200 cm, 300 x 200 cm. Vizuálna interpretácia a prepis kurátorského textu Niny Vrbanovej o tvorbe Ivany Slávikovej z roku 2012. Foto: Michaela Lukyová a Martin Guniš

